

До разової спеціалізованої вченої ради ID 9180
із розгляду та захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної освіти»

ВІДГУК
офіційного опонента

докторки наук з державного управління, професорки,
професорки кафедри публічного управління і проектного менеджменту ДЗВО
«Університет менеджменту України»
Казюк Яніни Мирославівни

на дисертацію
ДІДИК НАТАЛІЇ ДМИТРІВНИ
«Механізми публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я:
вітчизняна та зарубіжна практика здійснення»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування
галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Ознайомлення із дисертаційною роботою Дідик Наталії Дмитрівни, працями, в яких містяться основні наукові результати дослідження, дає підстави для власної оцінки наукового рівня дисертації і наукових публікацій дисертанта, ступеня новизни представлених результатів проведених досліджень, їх наукової обґрунтованості та відповідності темі дисертації, рівня виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та визначення їх відповідності встановленим вимогам.

Актуальність теми дослідження. Обрана дисертанткою тематика належить до кола актуальних питань у сфері публічного управління та адміністрування. Формування ефективного механізму управління у галузі охорони громадського здоров'я в умовах сучасних викликів залишається одним із пріоритетних завдань, які перебувають у фокусі уваги органів

державної влади. Ключовими чинниками, що детермінують трансформацію національної системи громадського здоров'я на сучасному етапі державотворення, виступили підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, пандемія COVID-19, динамічні процеси цифровізації, збройна агресія російської федерації, впровадження медичної та адміністративно-територіальної реформ, а також загострення демографічної кризи. У цьому контексті особливої актуальності набувають наукові дослідження, спрямовані на аналіз природи та наслідків зазначених викликів для механізмів публічного управління в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення з метою забезпечення сталого розвитку.

Складність, багатовекторність і системність загроз, із якими зіткнулося українське суспільство, зумовлюють необхідність переосмислення ролі здоров'я нації як ключового суспільного блага в системі національних пріоритетів, а також переоцінки значення сфери громадського здоров'я як важливої складової об'єкта публічного управління.

Процес модернізації національної системи громадського здоров'я, що орієнтована на інтеграцію до європейського простору, в умовах повномасштабної війни супроводжується численними викликами та потребує як оновлення загальнонаціональної візії, так і перегляду стратегічних орієнтирів державної політики. Особливу увагу необхідно приділяти переходу від моделі, зосередженої на боротьбі з хворобами, до моделі, орієнтованої на промоцію здоров'я та забезпечення добробуту на всіх етапах життєвого циклу.

Актуальність обраної аспіранткою теми зумовлена потребою у ґрунтовному аналізі міжнародного досвіду публічного управління, зокрема практик забезпечення та зміцнення здоров'я населення в умовах воєнних дій та інших надзвичайних ситуацій, що дозволить сформулювати ефективні рекомендації для застосування в українському контексті. Дослідження має

міждисциплінарний характер та потребує комплексного підходу до аналізу, що зумовлює його наукову новизну й практичну значущість.

Виконання дисертаційного дослідження здійснюється в рамках реалізації фундаментальних науково-дослідних тем КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» - «Розвиток управлінських та психолого-педагогічних засад у контексті сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 0123U102465), а також ВННІЕ ЗУНУ - «Розвиток України на сучасному етапі державотворення: політико-правові, економічні та гуманітарні детермінанти» (державний реєстраційний номер 0121U108946), що додатково засвідчує актуальність обраної тематики.

У контексті зазначеного, дисертаційна робота Дідик Н.Д. є актуальною, не позбавленою наукової новизни та цінності і відповідає вимогам часу.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом наукових праць, національного та міжнародного законодавства, статистичних даних ООН, ВООЗ, МОЗ України.

Дисертаційне дослідження Дідик Н.Д. вирізняється комплексним інтегративним підходом до аналізу предметної області та послідовною логікою аргументації сформульованих висновків. Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації здебільшого мають належний рівень обґрунтованості, є переконливими та аргументованими. Слід акцентувати увагу на чіткому, логічному та грамотно вивіреному формулюванні об'єкта і предмета дослідження, що дозволило автору вибудувати цілісну наукову концепцію, обґрунтувати власну наукову позицію та сформулювати змістовні авторські пропозиції.

Для аргументації власних висновків, дисертантка використала значний обсяг наукової, нормативно-правової та статистичної інформації. Список

використаних джерел є достатнім і налічує 207 найменувань, що дозволило забезпечити всебічне розкриття тематики дослідження. У роботі представлено сучасні наукові публікації українських і зарубіжних дослідників, національні та міжнародні нормативно-правові акти, матеріали міжнародних організацій в сфері охорони здоров'я, статистичні дані уповноважених державних органів (МОЗ України, НСЗУ, ЦГЗ), а також монографічні видання з відповідної тематики. Використання широкого спектру джерел дало змогу дисертанту сформулювати авторські позиції щодо вирішення низки теоретичних і прикладних питань, які залишаються дискусійними у науковому середовищі.

Обґрунтованість результатів дослідження також підтверджується зверненням автора до аналізу та зіставлення концепцій і наукових поглядів інших дослідників, ефективним застосуванням аналітичного й порівняльно-правового методу в контексті сучасних тенденцій розвитку науки публічного управління.

Одержані результати мають високий рівень наукової достовірності, підтверджені застосуванням сучасних та взаємодоповнюючих методів дослідження. Висока ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків обумовлена глибоким володінням теоретичним матеріалом, ґрунтовним знанням предметної сфери, а також практичними навичками опрацювання складної наукової проблематики. Це дало змогу автору конкретизувати власний підхід до трактування ключових понять, таких як «державна політика в сфері охорони громадського здоров'я» та «механізм публічного управління в сфері охорони громадського здоров'я». Уточнено змістовне наповнення ключових понять, зокрема: «громадське здоров'я», «здоров'я населення», «публічне управління», «державне управління», «державна політика» та «публічна політика», що сприяє поглибленню розуміння категоріального апарату дослідження. Конкретизовано теоретико-методологічну природу та здійснено класифікацію

основоположних документів державної політики у сфері охорони громадського здоров'я, зокрема визначено особливості їх функціонального призначення й ієрархії (доктрина, концепція, стратегія).

Методологічну базу дисертаційного дослідження становлять наукові положення та засади теорії публічного управління, а також сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили побудову структурно-логічної моделі дослідження. Теоретичний і емпіричний матеріал, залучений у процесі роботи, було опрацьовано із застосуванням комплексу методів наукового пізнання.

Високий рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів забезпечено використанням різних методологічних підходів, серед яких: історико-логічний метод, метод абстрагування, графічне моделювання, методи узагальнення, порівняння, систематизації, групування, а також аналізу й синтезу. Їх комплексне поєднання сприяло досягненню належного ступеня наукової достовірності результатів.

Постановка наукових завдань, формулювання об'єкта, предмета та мети дослідження є чіткими, логічно послідовними та відповідають загальновизнаним вимогам до наукових праць. На нашу думку, сформульована мета та поставлені завдання дослідження досягнуті в повному обсязі.

Аналіз змісту дисертації Дідик Н.Д. та відповідних наукових публікацій, у яких відображено основні результати проведеного дослідження, дозволяє зробити висновок про відсутність ознак порушення академічної доброчесності у поданій науковій роботі.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів до трансформації механізмів публічного управління у сфері охорони

громадського здоров'я та у формулюванні авторських рішень щодо шляхів їх оптимізації.

Дисертантка в роботі запропонувала інтегральну модель загального механізму публічного управління у сфері громадського здоров'я, засновану на принципах міжсекторальної взаємодії суб'єктів управлінського процесу та скоординованому функціонуванні його структурних елементів: правового, адміністративно-організаційного, фінансово-економічного, кадрового, інформаційного та інституційного механізмів. Модель адаптовано до сучасних викликів, а ефективність її реалізації передбачає адаптивність усіх структурних компонентів до актуальних ризиків; чітко виражену децентралізацію з фокусом на розбудову здорових громад (на прикладі Вінницької міської територіальної громади), що у підсумку сприятиме покращенню здоров'я населення, підвищенню якості та тривалості життя, запобіганню захворюванням.

В роботі удосконалено:

- кадровий механізм публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я шляхом виокремлення його інструментарію, що охоплює: нормативно-правову базу, стратегічне планування та розвиток кадрового потенціалу, оцінку кадрових ресурсів, забезпечення якості персоналу, систему освіти та безперервного професійного розвитку, етичні стандарти й інтеграційні механізми;

- інструментарій інформаційного механізму публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я, що включає інституційні, інформаційно-аналітичні, інформаційно-ресурсні та інформаційно-комунікаційні детермінанти;

- понятійно-категоріальний апарат у досліджуваній сфері суспільних відносин, а також запропоновано авторські визначення понять «державна політика у сфері охорони громадського здоров'я» та «механізм публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я».

Набули подальшого розвитку:

- обґрунтування особливостей функціонування систем публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я в провідних країнах, що входять до світового рейтингу з найефективнішими системами охорони здоров'я (зокрема Сінгапур, Японія, Південна Корея, Тайвань, Швейцарія, Норвегія, Нідерланди, Швеція, Фінляндія) з метою запозичення кращих управлінських практик для впровадження в національну систему;

- аналіз досвіду Ізраїлю щодо формування механізмів публічного управління системою охорони громадського здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру, на основі чого сформульовано пропозиції щодо пріоритетних завдань та інституційних рішень для забезпечення функціональності вітчизняної системи охорони здоров'я в умовах війни;

- теоретичні підходи до розуміння сутності та складових державної політики у сфері громадського здоров'я в контексті забезпечення сталого розвитку та національної безпеки; уточнено концептуальні положення щодо взаємодії між публічним управлінням та державною політикою;

- проведено огляд і порівняльно-правовий аналіз чинного спеціального національного законодавства у сфері охорони здоров'я та відповідних міжнародно-правових актів; обґрунтовано вектори подальшої модернізації нормативно-правової бази.

Таким чином, положення та рекомендації, розроблені й обґрунтовані в дисертації, з урахуванням їх наукової новизни, мають прикладне значення та можуть бути використані для вдосконалення механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я в Україні. Вони становлять теоретико-практичну основу для формування ефективної державної політики у зазначеній сфері з урахуванням сучасних викликів і загроз.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження свідчить про належний рівень його наукового опрацювання. Авторкою проведено системний аналіз

широкого кола джерел, що дозволило забезпечити обґрунтованість висновків і рекомендацій та підтверджує високий рівень верифікації результатів дослідження.

Сформульована у дисертації наукова новизна, яка полягає в розширенні теоретико-методологічних і концептуальних засад трансформації механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я та обґрунтуванні напрямів їх удосконалення, засвідчує здатність Н.Д. Дідик здійснювати самостійне, глибоке та всебічне наукове дослідження, а також свідчить про її високу фахову підготовку та компетентність у сфері публічного управління.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення та практичні рекомендації обґрунтовують напрями удосконалення й розвитку механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я. Запропоновані рекомендації, зокрема на основі аналізу зарубіжного досвіду, дозволяють окреслити ефективні підходи до побудови стійкої системи громадського здоров'я з використанням інноваційних управлінських інструментів. Вони можуть бути корисними для органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, установ освіти, а також громадських організацій, що беруть участь у реалізації публічної політики у відповідній сфері.

Основні теоретичні та методологічні положення дослідження доведені до рівня конкретних прикладних розробок, придатних для практичного використання суб'єктами публічного управління. Це підтверджується відповідними документами про впровадження, поданими у додатках до дисертації, зокрема: довідкою Державної установи «Вінницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» № 1766 від 09.05.2025 р.; довідкою КНП «Вінницька обласна клінічна лікарня ім. М.І. Пирогова Вінницької обласної Ради»; довідкою Департаменту охорони

здоров'я та реабілітації Вінницької обласної військової адміністрації від 09.05.2025 р.

Результати дисертаційної роботи також становлять науково-методичну цінність для використання в освітньому процесі та наукових дослідженнях, пов'язаних із проблематикою публічного управління. Це підтверджується довідками про впровадження матеріалів дослідження у навчальну діяльність: довідкою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова; довідкою Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету № 191 від 09.05.2025 р.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення дисертаційної роботи Дідик Н.Д. були опубліковані в 17 наукових працях, з яких: 1 стаття у закордонному науковому виданні, проіндексованому у базах даних (Scopus); 4 статті у наукових фахових виданнях (категорія Б); 2 колективні монографії; 10 тез доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня, що підтверджує достатній рівень апробації результатів дослідження.

В опублікованих працях розкрито основні положення дисертації, що становлять наукову новизну і винесені на захист. Детальний аналіз поданого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій і основних положень дисертацій.

У дисертаційній роботі та наукових публікаціях Н.Д. Дідик, в яких висвітлюються результати проведеного дослідження, не виявлено порушень академічної доброчесності, зокрема фактів академічного плагіату, фабрикацій або фальсифікацій. Авторка використовувала наукову літературу, нормативно-правові акти та інші офіційні джерела відповідно до вимог законодавства України щодо авторського права і суміжних прав, надаючи повну й достовірну інформацію про результати свого дослідження.

У роботі застосовано належні наукові методи, дотримано принципів академічної доброчесності, що підтверджує відсутність ознак плагіату.

Дисертаційне дослідження Н.Д. Дідик пройшло перевірку на унікальність тексту, що засвідчено відповідною довідкою. Порухень академічної доброчесності не зафіксовано.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. У цілому, відзначаючи високий науковий рівень проведеного дослідження та позитивні аспекти поданої до захисту дисертації, слід звернути увагу на окремі положення роботи, які мають дискусійний характер і викликають необхідність висловити деякі зауваження та побажання.

1. Висловлене в дисертації положення про необхідність розроблення національної доктрини збереження здоров'я української нації (с. 52) є концептуально важливим і відповідає сучасним викликам. Водночас, слід зауважити, що в роботі недостатньо розкрито структурні елементи такої доктрини, механізми її реалізації та інституційну відповідальність. Відсутність конкретизації може знижувати прикладну цінність запропонованої ідеї в частині її інтеграції в існуючу нормативно-правову систему стратегічного планування.

2. Висвітлення глобальних тенденцій, зокрема концепції 5P-медицини, є безумовною перевагою дисертаційної роботи (с. 118). Проте інтеграція цієї моделі до національного контексту публічного управління потребує більшої деталізації. У роботі бракує аналізу практичних умов для імплементації 5P-підходу в Україні, зокрема інституційних, кадрових, технологічних та фінансових ресурсів, що дозволило б зробити відповідні рекомендації більш реалістичними.

3. Не применшуючи значущості виконаної дисертанткою роботи щодо удосконалення понятійно-категоріального апарату публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я. У підрозділі 1.3 роботи подано низку авторських дефініцій і уточнень ключових термінів, однак частина з них потребує додаткової логіко-семантичної чіткості. Зокрема, у вживанні понять «публічна політика» і «державна політика» простежується їх часткове ототожнення, тоді як у сучасному теоретико-методологічному полі публічного управління вони мають розрізнення за колом суб'єктів і механізмами реалізації. Зокрема, дискусійним є включення недержавних інституцій до кола суб'єктів реалізації державної політики у поданому авторському визначенні поняття «державна політика у сфері охорони громадського здоров'я» (с. 47). З огляду на зміст наведеної дефініції, більш обґрунтованим і термінологічно точним видається вживання поняття «публічна політика», яке, на відміну від «державної», охоплює діяльність як державних, так і недержавних суб'єктів. Такий підхід узгоджується із категорією «публічне управління», яка є ключовою в межах об'єкта та предмета дослідження.

Більш чітке концептуальне розмежування дозволило б уникнути методологічної нечіткості в межах дослідження.

4. Характеризуючи складові загального механізму публічного управління досліджуваною галуззю, у дисертації справедливо наголошується на значимості фінансово-економічного механізму в системі публічного управління сферою громадського здоров'я, однак окремі положення викладено дещо декларативно та потребують глибшого аналітичного обґрунтування (с. 92-93). Зокрема, твердження про «грандіозне реформування» фінансування охорони здоров'я після ухвалення Закону України «Про фінансові гарантії медичного обслуговування населення» не супроводжується критичним аналізом викликів і обмежень, які супроводжують упровадження зазначеної моделі (наприклад, нерівний доступ

до послуг, надмірне навантаження на первинну ланку, обмежене фінансування спеціалізованої допомоги). Це частково знижує глибину висвітлення проблематики.

5. Аналіз практик Вінницької міської територіальної громади у підрозділі 3.1. роботи є важливим прикладом прикладного дослідження, однак у дисертації не подано методологічного обґрунтування вибору саме цієї громади як кейсу, а також не простежено, наскільки ці висновки є репрезентативними для інших територіальних громад України. Це ускладнює узагальнення отриманих результатів. Висновки дисертантки щодо зростання захворюваності у ВМТГ у 2023-2024 рр. доцільно було б підсилити порівняльним аналізом динаміки окремих нозологій, детермінант здоров'я або профілактичних втручань, що дало б змогу обґрунтувати корекцію управлінських стратегій із точки зору доказового підходу.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно відмітити, що висловлені критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок щодо оцінки дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Дідик Наталії Дмитрівни на тему: «Механізми публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я: вітчизняна та зарубіжна практика здійснення» є завершеною самостійною науковою працею, у якій на високому теоретичному та методологічному рівні вирішено актуальне наукове завдання щодо вдосконалення механізмів публічного управління у сфері охорони громадського здоров'я в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Робота вирізняється науковою новизною, належним рівнем обґрунтованості положень і висновків, міждисциплінарністю дослідницького підходу та практичною спрямованістю запропонованих рекомендацій. У ній

представлено авторське бачення трансформації механізмів публічного управління у сфері громадського здоров'я в контексті сучасних викликів, належно обґрунтовано концептуальні засади й запропоновано прикладні рішення, що мають значення як для наукового середовища, так і для органів публічної влади.

Дисертаційна робота Дідик Наталії Дмитрівни за актуальністю, ступенем наукової новизни, глибиною теоретичного аналізу, практичною значущістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам, встановленим пунктом 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами).

На підставі викладеного вважаю, що Дідик Наталія Дмитрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

Професорка кафедри публічного управління
і проектного менеджменту
ДЗВО «Університет менеджменту України»,
докторка наук з державного управління,
професорка

Яніна КАЗІЮК